

วิจารณ์หนังสือ : Book Review

45 พรรษาของพระพุทธเจ้า*

45 years of Buddha

ผู้เขียน: สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก

Author: Somdet Phra Nyanasamvara Somdet Phra Sangharajsakonmahasankkaparinayok

พระวีระชาติ ธีรสิริ (เพ็ญแจ่ม) และพระมหามิตร จิตตปญโญ

Phra Weerachat Dhirasiddho (Pengjam) and Phramaha Mit Thitapa

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: weerachat.p@gmail.com

1. บทนำ

หนังสือเรื่อง 45 พรรษาของพระพุทธเจ้า สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก พระนามเดิมเจริญ คุชวัตร ฉายา สุวฑฺฒโน (3 ตุลาคม พ.ศ. 2456-24 ตุลาคม พ.ศ. 2556) สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ 19 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สถิต ณ วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร ทรงดำรงตำแหน่งเมื่อ พ.ศ. 2532 ได้ทรงนิพนธ์ไว้ตั้งแต่ปี 2504 ขณะทรงดำรงสมณศักดิ์ที่ พระสาสนโสภณ ได้นำความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไปตามลำดับเรื่องราวที่เกิดขึ้นในพุทธประวัติเป็นทำนองเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในพระประวัติของพระพุทธเจ้าไปตามลำดับปี นับแต่พระพุทธเจ้าตรัสรู้เริ่มประกาศคำสอน ไปจนถึงการนิพพาน ซึ่งเรื่องราวในพุทธประวัติที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธ

ศาสนาโดยเฉพาะคัมภีร์พระไตรปิฎกนั้นไม่ได้กล่าวไว้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบ และไม่ได้ลำดับกาลเวลาของเหตุการณ์ชัดเจนสำหรับนำมาใช้อบรมพระบวชใหม่วัดบวรนิเวศวิหาร

ดังนั้น ผู้วิจารณ์มีความประสงค์ที่เลือกวิจารณ์หนังสือเรื่องนี้ เพื่อให้เห็นมุมมองของผู้เขียนหนังสือเรื่อง 45 พรรษาของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นผลงานที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงสภาพปัญหาของพุทธบริษัทคนไทยเห็นห่างจากพระพุทธศาสนา ในการเรียบเรียง 45 พรรษาของพระพุทธเจ้านั้น พระนิพนธ์เรื่องนี้ นับเป็นการเรียบเรียงพุทธประวัติแนวใหม่ที่ไม่ซ้ำแบบใคร โดยลักษณะเด่นเป็นเรื่องที่ให้ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวางทั้งในแง่พุทธประวัติและพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา

*ได้รับบทความ: 19 มิถุนายน 2561; แก้ไขบทความ: 7 มีนาคม 2562; ตอรับตีพิมพ์: 13 มิถุนายน 2562

Received: June 19, 2018; Revised: March 7, 2019; Accepted: June 13, 2019

เพราะได้ทรงประมวลความรู้ทั้งจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และปกรณ์วิเสสต่างๆ ตลอดจนจาก ตำราอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ จึงนับเป็นการ ให้ความรู้เรื่องพระพุทธศาสนาหลายด้าน (Somdet Phra Nyanasamvara Somdet Phra Sangharajsakonmahasankkaprarinayok, 1996 : 1) และเพื่อวิจารณ์เนื้อหาสาระ ให้เห็นถึง คุณค่าของหนังสือในด้านต่างๆ ทั้งด้านโครงสร้าง ตลอดจนการอธิบายเนื้อหาสาระของหนังสือและ ประโยชน์สำหรับผู้อ่านเพื่อใช้เป็นคู่มือแห่งการ ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการ ทำความเข้าใจให้ถูกต้องในกรณีพระคัมภีร์ที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาของสังคมในปัจจุบันนี้

2. โครงสร้างของหนังสือ

หนังสือ 45 พรรษาของพระพุทธเจ้าเล่มนี้ ได้รวมตีพิมพ์ขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2510 ซึ่งเป็นการพิมพ์อย่างรีบด่วนจึงมีข้อผิดพลาดอยู่ หลายประการ และพิมพ์ครั้งนั้น มีเนื้อหาเพียง พรรษา 9 โครงสร้างหนังสือแบ่งออกเป็น จำนวน 9 บท 391 หน้า ได้แก่ ตอนที่ 1 บทนำ ผู้นิพนธ์ ได้ทรงอธิบายถึงเรื่องของการบวช ตอนที่ 2 พรรษา ที่ 1 ป่าอิสิปตนมฤคทายวันใกล้กรุงพาราณสีตอนที่ 3 พรรษาที่ 2-3-4 พระเวฬุวันวิหาร พระนครราชกุห์ ตอนที่ 4 พรรษาที่ 5 ป่ามหาวัน นครเวสาลีตอนที่ 5 พรรษาที่ 6 ณ มกุฏบวรพตตอนที่ 6 พรรษาที่ 7 ดาวดึงส์เทวโลกตอนที่ 7 พรรษาที่ 8 เกสกลาวัน ใกล้เมืองสุสมารศิริ ตอนที่ 8 พรรษาที่ 9 วัดเชษิตาราม เมืองโกสัมพี ตอนที่ 9 พรรษาที่ 10 ป่ารักขิตวัน ตำบลปาริเลยกะ

ผู้วิจารณ์เห็นว่า การจัดโครงสร้างของ หนังสือของผู้ประพันธ์มีความเหมาะสม ด้วยการ แบ่งเนื้อหาที่ลงตัว ลำดับการนำเสนอเนื้อหาเป็น ลำดับนั้นตอนได้ชัดเจน โดยเริ่มจากการจัดทำ สารบัญ นำเนื้อเรื่องใหญ่ๆ เป็นบทเรื่อง แล้วเนื้อหา ที่ย่อยละเอียดลงไปถึงระดับของเนื้อหาย่อยๆ ผู้ประพันธ์กำหนดการเดินทางเรื่องราวหรือเนื้อหา ในแต่ละบทมีความสอดคล้อง เนื้อหามีความร้อย รัด มีการสืบต่อเนื่องกันจากเรื่องแรกจนถึงเรื่อง สุดท้าย และหนังสือเล่มนี้อธิบายประกอบเนื้อหา ที่อยู่ในเรื่องที่มีความเข้าใจได้ยาก พร้อมกับ ยกตัวอย่าง บ่อยครั้งที่ผู้ประพันธ์นำเอาเนื้อหาที่ สัมพันธ์กับเนื้อเรื่องที่กำลังอธิบายอยู่มาทำความเข้าใจ เป็นการปูพื้นฐานความรู้ความเข้าใจแก่ ผู้อ่าน ทำให้ผู้วิจารณ์เห็นความมุ่งมั่นและความเป็น นักวิชาการของผู้ประพันธ์ที่นำเสนอข้อมูลด้าน พระไตรปิฎก

3. บทวิจารณ์

ผู้บวชที่ประสงค์จะได้รับผลแห่งการบวช จักต้องระลึกหรือสำนึกถึงความที่ตนจะต้องรับผิดชอบในความล้มเหลว หรือความประสบผลสำเร็จ ในการบวชของตนด้วยตนเอง เพราะตนขอบวช ด้วยความสมัครใจของตนเองเพื่อเป็นเครื่องเตือน ตนไม่ให้เป็นผู้เสียหายในการปฏิญาณตนต้องระลึก ถึงข้อที่ได้ทำพิธีขอบวชของตนในสถานที่อัน ศักดิ์สิทธิ์ในโอกาสอันศักดิ์สิทธิ์ ในท่ามกลางหมู่ คณะที่ประชุมกันในนามของพระรัตนตรัยตนจะ ต้องมีหิริและโอตตปปะต้องบอกนิสสัย 4 นี้ก็เพราะ ว่าเมื่อออกจากบ้านจากเรือน มาเป็น อนาคตาภิยะ

คือ คนไม่มีบ้านไม่มีเรือนก็ต้องเที่ยวขอเขา คือเที่ยวบิณฑบาตผ่านทุ่งหม่นจะได้ที่ไหน ก็ต้องเที่ยวเก็บเอาผ้าที่เขาทิ้ง เขาไม่ต้องการมาทำเป็นผ้าถุงหม่นสำหรับตน ที่อยู่อาศัยจะอยู่ที่ไหน บ้านก็ไม่มีโดยที่ สุดท้ายก็ต้องอยู่ตามโคนไม้ เมื่อเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นจะได้หยูกยาที่ไหนเมื่ออยู่ตามโคนไม้ ก็ต้องเก็บเอาผลไม้ที่เป็นยา มาทำเป็นยากันแก้ไข้ตามมีตามได้ (Somdet Phra Nyanasamvara Somdet Phra Sangharajsakonmahasankkaparinayok, 1996 : 2) เพราะฉะนั้น ผู้นิพนธ์ได้ทรงชี้ให้เห็นความสำคัญของการถือศีล 4 นี้ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นจริงๆ สำหรับผู้ที่บวชตามความหมายดั้งเดิมนั้น คือ ว่าออกมาเป็นคนไม่มีบ้านไม่มีเรือน ก็ต้องอาศัยศีล 4 นี้เท่านั้น หมู่ของภิกษุก็เรียกว่า พระสงฆ์เหมือนกันแต่เรียกว่าสมมติสงฆ์ สงฆ์โดยสมมติ เพราะว่า เป็นภิกษุตามพระวินัยด้วยวิธีอุปสมบทรับรองกันว่าเป็นอุปสมบันหรือเป็นภิกษุขึ้น เมื่อภิกษุหลายรูปมาประชุมกันกระทำกิจของสงฆ์ ก็เรียกว่าสงฆ์ด้วยพุทธบริษัท 4 อัน ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกอุบาสิกาหรือแบ่งเป็น 2 ฝ่ายคือ บรรพชิต (นักบวช) กับคฤหัสถ์ (ผู้ครองเรือน) หรือ บรรพชิตกับฆราวาสหรือนักบวชกับทายาททายิกา ยังมีความเคารพใน พระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา ดังพุทธพจน์ว่า “เมื่อตถาคตปรินิพพาน ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกาในพระธรรมวินัยยังมีความเคารพยำเกรงในพระศาสดาในพระธรรมในพระสงฆ์ในสิกขาในกันและกันนี้ แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พระสัทธรรมตั้งมั่นอยู่นาน” (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996)

ในทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่าหนังสือเรื่อง “45 พรรษาของพระพุทธเจ้า” สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ท่านได้ทรงนิพนธ์เพื่อต้องการถ่ายทอดถึงพุทธประวัติ หลักธรรม และแนวทางจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา ผู้วิจารณ์เห็นว่า การจัดโครงสร้างของหนังสือมีความเหมาะสม ด้วยการแบ่งเนื้อหาที่ลงตัว ลำดับการนำเสนอเนื้อหาเป็นลำดับขั้นตอนได้ชัดเจน โดยเริ่มจากการจัดทำสารบัญ นำเนื้อเรื่องใหญ่มาเป็นบทเรื่องแล้วเนื้อหาที่ย่อยละเอียดลงไปถึงระดับของเนื้อหาย่อยๆ เรียงลำดับจากเรื่องง่ายๆ สู่เรื่องที่ทำความเข้าใจยาก ซึ่งผู้เขียนกำหนดการเดินทางหรือเนื้อหาในแต่ละบทให้มีความสอดคล้อง เนื้อหามีความร้อยรัด มีการสืบต่อเนื่องกันจากเรื่องแรกจนถึงเรื่องสุดท้าย และหนังสือเล่มนี้ยังมีภาคผนวกที่อธิบายประกอบเนื้อหาที่อยู่ในเรื่องที่มีความเข้าใจได้ยาก อธิบายให้ผู้อ่านได้ทำความเข้าใจให้ชัดเจนยิ่งขึ้นซึ่งเป็นผลงานทางวิชาการที่ดี กล่าวคือ มีเนื้อหาสาระทางวิชาการ ที่มีลักษณะคุณภาพองค์ประกอบพร้อมด้วย คือ ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ มีการวิเคราะห์หรือสังเคราะห์ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ที่ผู้นิพนธ์ได้วางโครงเรื่องที่เป็นเนื้อหาเรื่องนิพพานเพียงเรื่องเดียว อ่านจบในเล่มเดียว ตลอดจนขนาดของรูปเล่มที่กะทัดรัด ทำให้ขนาดของเล่มไม่ใหญ่เกินไปเหมาะสำหรับการหยิบจับ สะดวกในการพกพาไปอ่านได้ในทุกที่ ทุกเวลา เพื่อให้ผู้อ่านติดตามอ่านเนื้อหาที่อัดแน่นอย่างได้อรรถรสที่ผู้นิพนธ์ได้เรียบเรียงร้อยรัดไว้อย่างดีในเล่ม เห็นได้

จากการเขียนหนังสือเล่มนี้เริ่มด้วยการอธิบายเรื่องของการบวชจนไปสู่บทสุดท้ายผู้นิพนธ์ได้กล่าวถึงการแยกนิกาย และต่อจากนั้นผู้นิพนธ์จึงได้พูดถึงความสำคัญตามลำดับของเนื้อหาในการนิพนธ์ 45 พรรษาของพระพุทธเจ้านั้น การนิพนธ์นี้ได้แสดงตัวอย่างโครงสร้างการนิพนธ์ไว้ชัดเจน

พรรษาที่ 1 ภายหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้วพระองค์ทรงประทับเสวยวิมุตติสุข คือ สุขอันเกิดแต่ความหลุดพ้นจากกิเลสอาสวะ และปวงทุกข์ ณ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชราเป็นเวลา 7 สัปดาห์จากนั้นพระพุทธเจ้าเสด็จดำเนินจากโพธิมณฑล ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม แคว้นมคธ ไปยังป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้กรุงพาราณสี แคว้นกาฬิใช้เวลาเสด็จพุทธดำเนิน 11 วัน เสด็จถึงป่าอิสิปตนมฤคทายวันในเวลาเย็นวันขึ้น 14 ค่ำเดือน 8 ปีระกาพระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตร (Mahachulalongkomrajavidyalaya University, 1996) แก่ท่านปัญจวัคคีย์นั้นเกิดจากพระญาณที่ทรงมองเห็นทั้งอดีตกาลปัจจุบันและผลที่จะเกิดหลังจากการแสดงธรรมจบลงเหตุในอดีต คือ การตั้งความปรารถนาของท่านโกณฑัญญะที่ต้องการจะเป็นปฐมสาวกของพระพุทธเจ้าอินทรี 5 ประการมีศรัทธาวิริยะสติสมาธิปัญญาของท่านเหล่านั้นมีความพร้อมที่จะบรรลุธรรมได้ในห้วงเวลานั้นในขณะเดียวกันเมื่อทรงแสดงทางสายกลางก็สามารถกระตุ้นความสนใจที่จะทำให้การบรรลุธรรมของท่านเหล่านั้น ที่มีมาตั้งแต่ต้นการเสนอทางสายกลางที่ศึกษาปฏิบัติยังคงเกี่ยวข้องอยู่กับกายและจิตเป็นการพัฒนาหาประโยชน์ทั้งทางกาย

และจิตพระพุทธองค์จึงทรงแสดงอริยสัจ 4 คือทุกข์ (มีความยากลำบากหรือมองตัวปัญหา) สมุทัย (ความทุกข์นั้นมีสาเหตุให้เกิดหรือมองสาเหตุของปัญหา) นิโรธ (ความหมดสิ้นแห่งทุกข์หรือมองจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญห) มรรค (วิถีทางอันประเสริฐที่จะนำไปถึงความดับทุกข์หรือลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหานี้) (Mahachulalongkomrajavidyalaya University, 1996) เมื่อทรงเรียงลำดับของอริยสัจที่เป็นความแปลกใหม่สำหรับท่านเหล่านั้นลำดับขั้นตอนที่ทำให้พระองค์ทรงตรัสรู้ตลอดถึงผลการตรัสรู้อันเป็นเป้าประสงค์ทั้งของพระพุทธเจ้าและของท่านทั้งห้า การบรรลุโสดาปัตติผลที่ท่านใช้คำว่า ดวงตาเห็นธรรมจึงเกิดขึ้นแก่ท่านโกณฑัญญะ ท่านจึงได้ชื่อว่า เป็นพยานในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าว่า ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้มานั้นสามารถอำนวยให้เกิดผลแก่คนอื่นเช่นเดียวกับที่เคยเกิดขึ้นแก่พระองค์จนพระพุทธเจ้าทรงเปล่งพระพุทธอุทานด้วยความโสมนัสในการได้ดวงตาเห็นธรรมของท่านโกณฑัญญะว่า “ผู้เจริญทั้งหลายโกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอผู้เจริญทั้งหลายโกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ” (Somdet Phra Nyanasamvara Somdet Phra Sangharajsakonmahasankkavararinayok, 1996 : 22) ดังนั้นคำว่า “อัญญาโกณฑัญญะ” นี้จึงได้เป็นชื่อของท่านพระโกณฑัญญะนั้นแล (Mahachulalongkomrajavidyalaya University, 1996) การสอนธรรมของพระพุทธเจ้าในพรรษาแรกจึงมีลักษณะเหมือนการวางยาแก่คนป่วยที่จะต้องวางยาไปตามอาการสมุฏฐานของโรคในขณะนั้นๆ ลำดับก่อนหลังจึงมีความจำเป็นมากหลังจาก

ทรงแสดงธรรมที่ยากต่อการทำความเข้าใจแก่ท่าน ปัญจวัคคีย์แล้วพอมาถึงการแสดงธรรมแก่ท่านยสะ บิดามารดาอดีตรรยาของท่านกลับแสดงไปตามลำดับจากท่าน สีล สวรรค์ โทษของกามและ อานิสงส์การออกจากกามเช่นเดียวกับที่ทรงแสดง แก่ท่านปัญจวัคคีย์ทรงแสดงอริยสัจ 4 สำหรับท่าน ยสะถ้าจะนำเอาพระธรรมเทศนาที่ทรงแสดงแก่ ท่านปัญจวัคคีย์มาแสดงแก่ท่านยสะและบิดา จะเกิดผลอะไรหรือไม่ก็คงไม่เกิดผลอะไรอีกเช่นกัน เพราะท่านเหล่านั้นเป็นฆราวาสไม่มีความคุ้นเคย กับหลักธรรมระดับที่ทรงแสดงแก่ท่านปัญจวัคคีย์ จากการทรงแสดงธรรมแก่ท่านปัญจวัคคีย์ท่านยสะ และบิดาของท่านทำให้พบหลักการอีกหลาย ประการในการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า (Somdet Phra Nyanasamvara Somdet Phra Sangharajsakonmahasankkaparinayok, 1996 : 5)

ในทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่าการที่พระองค์ ท่านนำเสนออย่างนี้ก็เพราะว่าพระองค์ท่านกำลัง นำเสนอให้เห็นถึงการประกาศหรือเผยแผ่พระพุทธ ศาสนาของพระพุทธเจ้าที่มีความบากบั่นใน ท่ามกลางลัทธิความเชื่ออื่นๆ ว่าการเผยแผ่นั้นไม่ใช่ เรื่องง่าย แต่เป็นเรื่องที่จะต้องใช้ความเพียรและ การสร้างบารมีในการที่จะนำคนเข้าสู่ความจริงใน ท่ามกลางความหลากหลายในความเชื่อและ แนวทางปฏิบัติของลัทธิต่างๆ ล้วนแล้วแต่เป็นการ สร้างกำลังใจกับพุทธบริษัทที่กำลังทำหน้าที่ในการ เผยแผ่

พรรษาที่ 2-3-4 พระพุทธเจ้าทรงเสด็จไป ระทับจำพรรษาณ ลัฏฐิวัน สวนตาลหนุ่มอยู่ทิศ

ตะวันตกเฉียงใต้ของพระนครราชกฤตพระเจ้า พิมพิสารกษัตริย์ผู้ครองพระนครและแคว้นมคธ เข้าเฝ้าพร้อมด้วยข้าราชการบริพารจำนวนมากทรง สดับพระธรรมเทศนา ได้ธรรมจักขุจากกิริยาอาการ และถ้อยคำทำให้บริวารของพระเจ้าพิมพิสาร ทั้งหมดเหล่านั้นหายสงสัยพร้อมที่จะฟังพระธรรม เทศนาพระพุทธเจ้าทรงแสดงอนุปพุททิกถา (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996) และอริยสัจ 4 เมื่อจบพระธรรมเทศนาพระ เจ้าพิมพิสารพร้อมด้วยบริวาร 11 นหุตได้บรรลุ โสดาปัตติผลส่วนอีก 1 นหุตดำรงอยู่ในไตรสรณคมน์ (Somdet Phra Nyanasamvara Somdet Phra Sangharajsakonmahasankkaparinayok, 1996 : 49) ประกาศตนเป็นพุทธมามกะพระเจ้า พิมพิสารได้ทรงแสดงให้พระพุทธเจ้าทรงทราบถึง ความปรารถนาของพระองค์๕ประการได้สำเร็จคือ 1) ปรารถนาให้พสกนิกรอภิเษกในราชสมบัติ 2) ปรารถนาให้พระพุทธเจ้าเสด็จมาสู่แคว้น 3) ปรารถนาเข้าไปใกล้พระพุทธเจ้า 4) ปรารถนาให้ พระพุทธเจ้าแสดงธรรมแก่พระองค์ 5) ปรารถนา รู้ธรรมของพระพุทธเจ้า (Mahachulalongkorn rajavidyalaya University, 1996) เมื่อพระเจ้า พิมพิสารได้ทรงฟังพระธรรมแล้วเกิดความเลื่อมใส ในพระรัตนตรัยได้นิมนต์พระสงฆ์ ซึ่งมีพระพุทธเจ้า เป็นประธานไปฉันภัตตาหารที่พระราชนิเวศน์ พระองค์ได้ทรงถวายภัตตาหารแด่พระพุทธเจ้า พร้อมกับพระสงฆ์เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วได้ทรง ถวายพระราชาอุทยานเวฬุวัน เพื่อเป็นที่อยู่ของ พระสงฆ์ ซึ่งเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา และเป็นวัดต้นแบบในพระพุทธศาสนา

ในทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่า การที่พระองค์ท่านได้กล่าวถึงแนวทางในการวางรากฐานของพระพุทธเจ้าในด้านพระพุทธศาสนาต่อการเผยแผ่ในเมืองใหญ่นั้น น่าจะเป็นการวางรากฐานพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงในชมพูทวีป ท่านยังชี้ให้เห็นการวางรากฐานพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าเป็นวางรากที่มีเป้าหมายที่ชัดเจนและกลุ่มคนที่เหมาะสม ซึ่งมุมมองนี้เป็นมุมมองที่ค่อนข้างจะเป็นความจริงหรือไม่ก็เป็นมุมมองที่สร้างความเจริญต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก

พรรษาที่ 5 พระพุทธเจ้าทรงจำพรรษาที่กุฎาคาร ณ ปามหาวัน นครเวสาลี (ไพศาลี) ในกาลนี้พระองค์ทรงเสด็จจากกุฎาคารไปโปรดพระพุทธบิดาปริณิพานที่กรุงกบิลพัสดุ์และโปรดพระญาติทั้งฝ่ายศากยวงศ์และโกลิยวงศ์ที่วิวาทเรื่องแย่งน้ำในแม่น้ำโรหิณีเพื่อการเกษตรกรรมโดยประทับที่นิโครธารามอันเป็นพระอารามที่พระญาติทรงสร้างถวายอยู่ใกล้กรุงกบิลพัสดุ์ พระนางมหาปชาบดีโคตมีพระน้านางของพระพุทธเจ้าได้เข้าเฝ้าทูลอนุญาติให้สตรีละเรือนออกบวชในพระธรรมวินัยพระบรมศาสดาตรัสห้ามถึง 3 ครั้ง (Somdet Phra Nyanasamvara Somdet Phraangharajsa konmahasankkaparinayok, 1996 : 127) ต่อมาพระพุทธเจ้าเสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์กลับไปประทับจำพรรษาที่กุฎาคารปามหาวัน นครเวสาลี ครั้นนี้พระนางมหาปชาบดีโคตมี ถึงกับปลงผมนุ่งผ้ากาสายะเองออกเดินทางพร้อมด้วยเจ้าหญิงศากยะ 500 องค์มายังปามหาวัน ณ ที่นี้ พระบรมศาสดาทรงอนุญาติให้มีภิกษุณีสงฆ์ขึ้นเป็นครั้งแรกโดยประทานอนุญาติให้พระนางมหาปชาบดีโคตมี

บวชเป็นภิกษุณีด้วยวิธีรับครุธรรม 8 ประการ ส่วนเจ้าหญิงศากยะที่ตามมาทั้งหมดพระพุทธเจ้าตรัสอนุญาติให้ภิกษุสงฆ์อุปสมบทให้ นอกจากการกำเนิดภิกษุณีแล้วเนื้อหาที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ ทรงแสดงหลัก วิชา 3 ได้แก่ 1) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ หมายถึง ความรู้ที่ให้ระลึกชาติได้) 2) จุตูปปาตญาณ หมายถึง ความรู้จุติตายและอุบัติเกิดของสัตว์ และ 3) อาสวักขยญาณหมายถึง ความรู้ที่ทำให้สิ้นอาสวะ (Mahachulalongkorn rajavidyalaya University, 1996)

ในทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่า พระองค์ท่านกำลังเสนอเรื่องการจัดกลุ่มคนไม่ว่าจะเป็นภิกษุณีหรือภิกษุณีสงฆ์ ในอุดมคติของพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าคาดหวังว่าจะเป็นอย่างในอนาคต พระองค์ท่านได้อธิบายถึงการที่พระพุทธทรงมีพุทธานุญาติให้มีภิกษุณีรูปแรกในพระพุทธศาสนา (พระนางมหาปชาบดีโคตมี) โดยวิธีรับครุธรรม 8 ประการ ในคัมภีร์เถรวาทระบุว่าต่อมาในภายหลังพระพุทธเจ้าได้ทรงอนุญาตวิธีการอุปสมบทภิกษุณีให้มีรายละเอียดเพิ่มมากขึ้นจนศีลของพระภิกษุณีมีมากกว่าพระภิกษุ โดยพระภิกษุณีมีศีล 311 ข้อ ในขณะที่พระภิกษุมีศีลเพียง 227 ข้อ นั้น ก็เพื่อจะแสดงให้เห็นว่าการตั้งภิกษุณีสงฆ์ควบคู่กับภิกษุสงฆ์อาจเกิดข้อครหาที่จะเป็นอันตรายร้ายแรงต่อการประพฤติพรหมจรรย์และพระพุทธศาสนาได้ จึงเป็นต้องให้มีความแตกต่างตามอุปกิเลสของประเภทคนนั่นเอง

พรรษาที่ 6 ในพรรษานี้พระพุทธเจ้าทรงประทับจำพรรษาที่มกุฏพรวต (สันนิษฐานว่า ภูเขาที่อยู่ในแคว้นมคธหรือแคว้นโกศล หรือบริเวณใกล้

เคียง) แต่ในปฐมสมโพธิกถาระบุว่า เสด็จไปสถิตบนมกุลบรรพตทรงทรมานหม้อสุรเทพยดาและมนุษย์ให้ละลายพยศอันร้ายแล้วและให้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาในพรรษาที่ พระพุทธเจ้าทรงเสด็จไปแสดงยมกปาฏิหาริย์ที่นครสาวัตถีคือการแสดงน้ำคู่กับไฟ เพื่อสยบพวกเดียรถีย์นักบวชนอกศาสนาพุทธในที่สุดแห่งยมกปาฏิหาริย์ธรรมาภิสมัยได้มีแก่พุทธบริษัท เพราะได้เห็นและได้ฟังธรรมเทศนาเป็นอเนกส่วน พรรษาที่ 7 ทรงเสด็จจำพรรษาดาวดึงส์เทวโลกทรงแสดงมีแสดงธรรมที่แสดงนรกใหญ่ทั้ง 9 ขุม มีนรกเล็กเป็นบริวารใน 4 ด้าน ด้านละ 4 ขุม รวม 16 ขุมนรกในไตรภูมิพระร่วงเรียกว่าผุ้มนรกป่าว (Somdet Phra Nyanasamvara Somdet Phra Sangharaj sakonmahasankkapharinayok, 1996 : 143) นรกอันน่าสะพรึงกลัวนัก เป็นแดนสยดสยอง 8 ขุม เหล่านี้ คือ สัตว์เขี้ยว นรก ภาพสวดนรก สังฆาตนรก โรรูนรก มหาโรรูนรก ตาปนนรก มหาตาปนนรก อเวจีนรก นรกเหล่านี้ 4 ขุม 4 ประตู จำแนกไว้เป็นสัดส่วน มีกำแพงเหล็กล้อมโดยรอบ ถูกครอบมิดชิดด้วยเหล็ก พื้นของนรกเหล่านั้นปูด้วยแผ่นเหล็กมีไฟรุ่งเรือง ประกอบด้วยความร้อนแผ่ไปถึง 100 โยชน์โดยรอบ ดำรงอยู่ในกาลทั้งปวง เคลื่อนกล่นด้วยผู้มีกรรมชั่ว แต่ละขุมมีอุสสทนรก 16 ขุม อนึ่งภายในของนรกเหล่านั้น โดยกว้าง โดยยาวและส่วนสูง ปริมาณโดยรอบมีถึง 800 โยชน์ทีเดียว บัณฑิตพึงทราบอย่างนี้ แผ่นผามี ส่วนหนาประมาณ 9 โยชน์ ข้างบนมีแผ่นกระเบื้องทำด้วยเหล็กแม้ข้างล่างก็มีพื้นเหล็กขนาดนั้น โดยรอบกับอุสสทนรกแต่ละขุมมีประมาณ 10,000 โยชน์

นรกเหล่านั้นมีประมาณ 10,000 โยชน์ทีเดียว นรกเหล่านี้พึงมี 3,600 ขุม โดยอำนาจการรวมทั้งหมด อนึ่ง ในทิศทั้ง 4 ของนรกทั้ง 8 ขุมเหล่านี้ แต่ละทิศมียมโลก (นรก) อยู่ทิศละ 10 แห่ง ยมโลก (นรก) 10 เหล่านี้ คือ หม้อโลหะ (โลหกุมภินรก) ป่าไม้จ้าว (ลิมพลีวันนรก) สัตว์ มีเล็บเป็นดาบ (อสินขนรก) น้ำทองแดง (ตามโพทกนรก) สวนเหล็กแดง (อโยคุพนรก) ภูเขาเนื้อ (ปิสสปัพพตนรก) แม่น้ำแกลบ (อุสนทินนรก) แม่น้ำเย็น (สิตโลลิตนรก) หมา นรก (สุนขนรก) แผ่นศิลายนต์ (ยันทปาสาณนรก) อนึ่งในทิศแม่ทั้ง 4 ของมหานรก 8 ขุมเหล่านี้ มียมราช 4 ท่าน แม้อำมาตย์ซื้อสิริศุคก็มีจำนวน 4 ท่านเท่ากัน พยายมและ อำมาตย์สิริศุคพิจารณาเรื่องควรและไม่ควร ตัดสินไปตามกรรมเมื่อพระพุทธเจ้าแสดงยมกปาฏิหาริย์เสร็จสิ้นแล้วพระบรมศาสดาเสด็จขึ้นเทวพิภพชั้นดาวดึงส์ทันที โดยทรงยกพระบาทขวาขึ้นจากจกกรมแก้วก้าวขึ้นเหยียบยอดภูเขาคุนธแล้วยกพระบาทซ้ายก้าวขึ้นเหยียบยอดเขาสิเนรุ ทรงประทับนั่งบนบัลลังก์มณฑลศลาอาสน์ภายใต้ร่มไม้ปาริชาติท้าวสักกะเทวราชจอมภพผู้ปกครองดาวดึงส์เทวโลกสวรรค์ชั้นที่ 2 ปาสวรรค์ 6 ชั้น เสด็จขึ้นสู่สุสัติเทวพิภพสวรรค์ชั้นที่ 4 เข้าเฝ้าพระมหามายาเทพเจ้าผู้เป็นพระพุทธรูปมาดา ทูลอัญเชิญให้เสด็จไปเฝ้าพระบรมศาสดาตามพุทธประสงค์ พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมโปรดพระพุทธรูปมาดาตลอดสามเดือนเทพยดาในโลกธาตุที่มาประชุมฟังธรรมอยู่ที่นั่นบรรลุมรรคผลสุดที่จะประมาณส่วนพระมหามายาเทพเจ้าผู้เป็นพระพุทธรูปมาดาได้ทรงบรรลुพระโสดาปัตติผลสมพระประสงค์ของพระบรมศาสดา

ในทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่าพระองค์ทรงมีพระประสงค์อย่างนี้ก็น่าจะมีการผสมผสานให้กลมกลืนกันเพื่อให้ผู้ที่อยู่ศรัทธาเห็นความสำคัญทั้งนรกและสวรรค์ที่เป็นสถานที่ และที่เป็นภาวะทางจิตใจ เพราะนรกและสวรรค์ทั้ง 2 สถานะเป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งที่สำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นปริยัติสัทธรรม แม้ว่านรกและสวรรค์ที่เป็นสถานที่ที่อยู่อาศัย จะไม่สามารถนำมาพิสูจน์ให้เห็นประจักษ์ชัดได้ แต่เมื่อนำ มาศึกษาประกอบแล้ว ทำให้สามารถยืนยันได้อย่างสมเหตุสมผลว่า นรกและสวรรค์ที่เป็นสถานที่ในชาติหน้ามีอยู่จริง ในฐานะเป็นองค์ประกอบของสังสารวัฏ

พรรษาที่ 8 เมื่อพระพุทธเจ้าทรงเปิดโลก เสด็จลีลาลงจากดาวดึงส์สวรรค์ในท่ามกลางเทพยดาและพรหมเป็นอันมากมหาชนทั้งหลายต่างแซ่ซ้องสาธุการเสียงสนั่นหวั่นไหว พระบรมศาสดาทรงเสด็จดำเนินสู่ป่าไม้สีเขียวดกไกลเมืองสูงสุमारศิริ แคว้นภคคะ ทรงประทับจำพรรษาที่ 8 ณ ป่าไม้สีเขียวดกไกลวันในกาลนั้น มีสองสามีภรรยา คฤหบดีชาวเมืองสูงสุमारศิริมีนามว่านกุลปิตาและภรรยาเข้าเฝ้าพร้อมกับชาวเมืองคนอื่นๆ พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมโปรดทั้งสองสามีภรรยาได้บรรลุธรรม (Somdet Phra Nyanasamvara Somdet Phra Sangharajsakonmahasankkaparinayok, 1996 : 337) พระพุทธเจ้าทรงประทับจำพรรษาที่วัดโฆษิตารามซึ่งเป็นวัดสำคัญในกรุงโกสัมพี นครหลวงของแคว้นวังสะ พระบรมศาสดาทรงแสดงธรรมโปรดประชากรเป็นพุทธมามกะ ปฏิญาณตนตั้งอยู่ในพระรัตนตรัยเป็นจำนวนมาก แต่ในกาลนั้น ภิกษุสงฆ์ในเมืองโกสัมพีเกิดแตกแยก

กันแม้พระพุทธเจ้าประทานโอวาทแล้วยังตั้งตกลงกันไม่ได้จนถึงกับแบ่งแยกกันทำอุโบสถฝ่ายหนึ่งทำอุโบสถทำสังฆกรรมภายในสีมาแต่อีกฝ่ายหนึ่งออกไปทำอุโบสถทำสังฆกรรมภายนอกสีมาภิกษุสงฆ์ได้เกิดการแตกแยกกันขึ้นนี้เรียกว่า “สังฆเภท” พรรษาที่ 10 พระพุทธเจ้าทรงปลีกจากหมู่สงฆ์ผู้แตกแยกสร้างความวุ่นวายด้วยเหตุสังฆเภทพระบรมศาสดาเสด็จจากวัดโฆษิตารามกรุงโกสัมพี เสด็จไปยังแดนบ้านแห่งหนึ่งชื่อ “ปาริเลยยกะ” อยู่ใกล้กรุงโกสัมพี พระพุทธเจ้าเสด็จเข้าไปประทับ ณ ไร่ไม้ภัทรสาละพฤกษ์ในป่ารักขิตวัน ตำบลปาริเลยยกะ ทรงประทับจำพรรษาที่ 10 ด้วยความสงบสุข โดยมีพญาช้างปาริเลยยกะคอยบำรุงดูแลพิทักษ์และรับใช้พระบรมศาสดาอย่างใกล้ชิด (Somdet Phra Nyanasamvara Somdet Phra Sangharajsakonmahasankkaparinayok, 1996 : 365)

ในทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่า การที่พระองค์ท่านได้ชี้แจงอย่างนี้ก็คงเป็นเพราะว่าพระองค์ทรงอธิบายให้ความแตกแยกแห่งสงฆ์เป็นภัยร้ายแรงต่อความมั่นคงของพระศาสนา พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงโทษแห่งการทำลายสงฆ์ให้แตกแยกกันว่าเป็นอนันตริยกรรมและทรงแสดงว่า ความเสื่อมสูญแห่งพระศาสนานั้นเกิดจากภัยภายในพระศาสนา คือ ความแตกแยกแห่งพุทธบริษัท ความไม่รับผิดชอบต่อการพัฒนาศาสนา ความไม่ผนึกกำลังกันปกป้องพระศาสนาของพุทธบริษัทเราเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด และเพื่อป้องกันความแตกแยกแห่งคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าจึงทรงประทานโอวาทแก่พระภิกษุสงฆ์ให้ยึดธรรมวินัยที่

พระองค์ทรงแสดงไว้ ได้ทรงบัญญัติไว้แล้วเป็น ศาสดาแทนพระองค์ ในเมื่อพระองค์ล่วงลับไปแล้ว เมื่อพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นศาสดาแทนพระพุทธเจ้า ยังมั่นคงอยู่ พุทธบริษัทผู้เคารพในธรรมวินัย ก็จะเป็นที่พึ่งทางใจ จะประพฤติปฏิบัติถูกต้อง จะมีความสามัคคี ร่วมกันป้องกันพิทักษ์รักษา พระศาสนาให้ดำรงคงอยู่ตลอดไป เมื่อพระพุทธเจ้า เสด็จปรินิพพานไปแล้ว พระสงฆ์พุทธสาวกผู้เป็น ศาสนทายาท จึงได้ร่วมกันป้องกันพิทักษ์รักษาพระ ศาสนาไว้ แต่ในสังคมสงฆ์ มีการบัญญัติพระวินัย เพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของ พระภิกษุ แต่พระวินัยนั้น เป็นพุทธบัญญัติทั้งหมด หาใช่สงฆ์หรือผู้แทนของสงฆ์เป็นผู้บัญญัติจุด ประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้สงฆ์อยู่รวม กันด้วยดี พ้นจากมลทินจากกิเลสต่างๆ ทำให้ ประชาชนเกิดความเลื่อมใสและเป็นเครื่องส่งเสริม การปฏิบัติธรรม

4. สรุป

ประเด็นที่เด่นของหนังสือเล่มนี้ คือ เนื้อหา สารทางวิชาการที่ก่อให้เกิดความรู้ใหม่มีการ วิเคราะห์ และเรียบเรียงเนื้อหา สามารถนำไปใช้ ประโยชน์ได้ผู้ประพันธ์ได้วางโครงเรื่องที่เป็นเนื้อหา เรื่องพุทธประวัติจากพระไตรปิฎก ทั้งที่เป็นประวัติ และพัฒนาการ ให้ผู้อ่านทำความเข้าใจ อ่านจบใน เล่มเดียว ตลอดจนขนาดของรูปเล่มที่กะทัดรัด ทำให้ขนาดของเล่มไม่ใหญ่เกินไปเหมาะสำหรับการ หยิบจับ สะดวกในการพกพาไปอ่านได้ในทุกที่ ทุกเวลาเพื่อให้ผู้อ่านติดตามอ่านเนื้อหาที่อัดแน่น อย่างได้อรรถรส ที่ผู้ประพันธ์ได้เรียบเรียงไว้อย่าง

เล่มผู้วิจารณ์เชื่อว่าผู้นิพนธ์ต้องเป็นผู้ที่มีความ อุดสาหกรรมอย่างสูงจึงสามารถผลิตหนังสือที่มี เนื้อหาและคำอธิบายมากมายได้เช่นนี้การเสด็จจำ พรรษาของพระพุทธเจ้าในแต่ละแห่งนั้น ในคัมภีร์ ชั้นบาลี คือ พระไตรปิฎกมิได้แสดงไว้ชัดเจน มีเพียง บางแห่งที่แสดงพอจับใจความได้ว่าเสด็จจำพรรษา ไหนที่ไหนและทรงแสดงธรรมอะไรแก่ใคร

หนังสือ เรื่อง 45 พรรษา ของพระพุทธเจ้า คืองานเขียนที่ถ่ายทอดเรื่องเกี่ยวพุทธประวัติกับ จุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือประโยชน์ สูงสุดที่มนุษย์จะพึงได้ในชีวิตนี้ ที่เรียกว่า “นิพพาน” ต้องมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง และ อาศัยความตั้งใจจริง มีความพยายามอย่างยิ่งยวด ซึ่งสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกได้เขียนเรื่องนี้ด้วยการนำ เสนอเนื้อหาเป็นลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน จากเรื่อง ง่ายๆ สู่เรื่องที่ทำความเข้าใจยาก ได้กำหนดการ เดินเรื่องราวหรือเนื้อหาที่มีความสอดคล้อง เนื้อหา ร้อยรัด สืบต่อเนื่องกันจากเรื่องแรกจนถึงเรื่อง สุดท้าย คือเริ่มต้นจาก เรื่องการบวชในพระพุทธ ศาสนา ในแง่ของตนเองผู้อื่นและสังคม วิธีการสร้าง ความสุขที่ต้องการและผลที่ตามมา กระบวนการ ก่อทุกข์-ดับทุกข์ และจบท้ายเรื่องลงด้วยประโยชน์ สูงสุดของชีวิตนี้ โดยใช้คำ สำนวน รูปประโยคและ การเขียนบรรยายตลอดทั้งเล่ม เป็นการบรรยาย ที่น่าใจความสำคัญ ซึ่งประเด็นเรื่องที่ต้องการเน้น และอธิบายเพิ่มเติมหลากหลายในประเด็นย่อยๆ การให้ความหมายที่หลากหลายตลอดทั้งการอุปมา เพื่อยกตัวอย่างเปรียบเทียบ และยกตัวอย่างนิทาน ประกอบ โดยมีคำอธิบายสอดแทรกเป็นช่วงๆ

เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นเป็นรูปธรรมตาม ซึ่งก็ได้อ้างอิงมาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาทุกครั้ง ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้อ่านที่ยังไม่มีพื้นฐานความรู้เรื่องความหมายของคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา สามารถเข้าใจได้ง่ายและเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งอีกด้วย

หนังสือเรื่องนี้ นอกจากมีเนื้อหาที่ทรงคุณค่าแล้วยังเป็นหนังสือที่มีเนื้อหาสามารถสร้างแรงจูงใจแก่ผู้อ่านให้มีกำลังใจที่จะมุ่งมั่นพัฒนาตนในการตักตวงจรทุกซ์ที่เกิดจากการไขว่คว้า มุ่งสร้าง

ความสุขอันเป็นประโยชน์สูงสุดของชีวิตโดยมีนิพพานเป็นแก่นสาร ผู้นิพนธ์ได้หยิบยื่นเนื้อหาสาระอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านโดยตรง หนังสือเล่มนี้ถือได้ว่าเป็นหนังสือที่สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับทุกคนที่ได้อ่าน จึงเป็นหนังสือที่ประชาชนนำไปศึกษาเป็นหนังสือที่ให้แนวคิดและมุมมองที่เป็นประโยชน์ที่ควรอ่าน และสามารถนำมาเป็นคู่มือในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เพราะหนังสือได้ชี้ทางที่เข้าสู่ภาวะที่เป็นสุขแท้จริงที่ไม่ต้องไขว่คว้าจากภายนอกแต่สามารถค้นหาในตัวเราก็คพบความสุขได้

References

- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka Mahachulalongkornrajavidyalaya Edition*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Publishing House.
- Somdet Phra Nyanasamvara Somdet Phra Sangharajsakonmahasankkraparinayok. (1996). *45 years of Buddha*. Bangkok : Mahamakut Buddhist University Press.